

Dr. Csisztay Gizella:

A lehetetlen ostromlója. Kerényi Grácia emlékezete

Kerényi Grácia, a lengyelek és magyarok közé aranyhidat építő író
Óbudán lakott. A huszadik századi lengyel–magyar kapcsolatok legendás alakja,
aki a lengyelektől mindent megkapott, amit csak lehetett – díjak, kitüntetések –,
hazájában viszont soha semmit. Ezt az elhallgatást törte meg most Óbuda,
melynek díszpolgára lett, halála után majd harminc évvel. Díszpolgárrá avatása
alkalmából estet rendeztek a tiszteletére, melyen részt vett a lengyel nagykövet,
Bus Balázs polgármester és a hazai szellemi élet számos kiválósága. Az író
műveiből Troján Tünde előadóművész adott elő, zongorán kísérte Szilasi Alex.
A megemlékezést Korinna Weselowska szervezte meg.

Az aradi és temesvári nagy ókortudós, Kerényi Károly lányának két
hazája volt, Magyarország és Lengyelország. Lengyelország számára nem az
utazás volt, hanem maga az élet, ahogyan ezt többször megírta. Ez a nagy
utazás az auschwitzi koncentrációs táborban kezdődött, ahol jó katolikusként,

lengyel Bibliát forgatva fogolytársnőitől megtanult lengyelül. Tizenkilenc évesen tartóztatta le a Gestapo azért, mert részt vett a

fasizmus elleni diákmozgalomban, s csak 1945 nyarán tér haza nem csupán történelmi tapasztalatokkal gazdagodva, hanem lengyel nyelvismerettel is. 1949-ben sikerrel kezdeményezi a lengyel tanszék létrehozását, miközben befejezi magyar–latin–görög szakos tanulmányait.

A Temesváron született, de tanulmányait Aradon végző Kerényi Károly, a huszadik század egyik legnagyobb ókortudósa 1920 után a szegedi, majd a pécsi egyetemen dolgozik, s először a fasizmus, később a kommunizmus elől Svájcba menekül, ahonnan soha nem tér vissza. Németül írt munkáit Grácia fordítja majd magyarra. Nővére 56 után Amerikába emigrál, ezek után Grácia itthon sok jóra, állásra, biztos egzisztenciára nemigen számíthatott. Műfordításainak – görögből, latinból, németből, szanszkritből stb. – se szeri, se száma, de legnagyobb érdeme a lengyel irodalom magyarországi bemutatása, annak szolgálata. A lengyel kultúra nagykövete volt Magyarországon, és a magyaré Lengyelországban.

Neve ma is – halála után majd harminc évvel – fogalom a lengyel értelmiség azon köreiben, amelyben érdeklődnek a magyar kultúra vagy a magyarság sorskérdései iránt. Emléktábla-avatásán, hajdani lakhelyén, Óbudán megjelentek a lengyel irodalom legkiválóbbjai. Halála után Lengyelországban jelent meg róla monográfia; egy fiatal lengyel rendező öt éve filmet forgatott az egyik legnagyobb lengyel költőről, Miron Bialoszewskiről, s e játékfilmben Grácia alakja is megelevenedik, a főszerepet pedig a lengyelek egyik legismertebb színésznője, Krystyna Janda játssza... Élete egyetlen nagy utazás Varsó és Budapest között, volt lakása a lengyel fővárosban és Óbudán is.

A kortársait fordította, s persze klasszikusokat, azt, amit akart, fittyet hányva a cenzúrára, a hetvenes évek közepéig szinte egyedül, utána jöttek csak a fiatalok, az új polonista generáció. Lengyel barátai, Jacek Bochenski, Wiktor Woroszyński, Miron Bialoszewski, Włodzimierz Odojewski olyan ellenzéki írók, költők, akiket a hivatalos kultúrpolitika évekre kirekesztett az irodalomból.

Műveik földalatti lengyel vagy nyugati emigráns kiadóknál jelentek meg. Grácia fordította magyarra Wiktor Woroszylski Magyar naplóját, mely évekig csak Párizsban jelenhetett meg, s mely az első hiteles lengyel napló a magyar 56-ról. Miron Bialoszewskiről írott könyve lett a varsói doktorátusának tárgya, de a hazai illetékesek nem honosítják egészen addig, míg egy bátor akadémikus azt nem mondja, hogy a doktori munka kiváló, de ha nem lenne az, Kerényi Grácia akkor is érdemesült a doktori fokozatra a lengyel irodalomnak tett szolgálataiért... S nemcsak a lengyel irodalmat közvetíti felénk, de a magyart is a lengyelek felé.

1956-tól haláláig figyelte szakmai és politikai tevékenységét a III/III-as ügyosztály... Ahogyan műfordításainak sima volt az útja, saját írásainak kevésbé. Csak a negyvenen túl jelenhettek meg kisprózai és verseskötetei. Az ELTE lengyel tanszékén is csak akkor kaphatott állást, amikor egy lengyel, Janusz Banczerowski lett a tanszékvezető. A tanítványa voltam, Grácia órái igen népszerűek voltak, ott ültünk a Piarista közben az utolsó emeleten, rendszerint a késő délutáni órákban, és mindent megtudhattunk Tőle lengyel irodalomról és kultúráról, de nemcsak arról... Azt is tőle tanultuk, hogy érdemes nagylelkűnek lenni, mert az mindig jó befektetés... és hogy a langyosokat kiköpi az Úr... Bátorságból tőle lehetett példát venni.

Létrejöttétől összekötő a lengyel és magyar ellenzék között, alapító tagja a SZETÁ-nak, a szükségállapot bevezetésekor szolidaritási tüntetést szervez a lengyelek mellett a Bem szobornál. Halálos ágyán – autóbaleset érte – még van ereje tiltakozni Popieluszko atya meggyilkolása ellen. Temetése ellenzéki tüntetés volt. És íme, most harminc év után egy lengyelbarát polgármester, Bús Balázs kezdeményezése nyomán újra rá emlékezünk, rá, akit oly sokan szerettünk....